

FINANSAL KİRALAMA (FINANCE LEASING) BEDELLERİNİN DÖNEMSELLİK İLKESİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bekir BİLGÜ*

1. GİRİŞ

Mevzuatımızda finansal kiralamaya ilişkin ilk düzenleme 10.6.1985 tarih ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunudur. 3226 sayılı Kanunda Finansal Kiralamanın tam tanımı yapılmamıştır. En kapsamlı tanım "European Leasing Association" tarafından yapılmıştır. "Finansal kiralama, belli bir süre için kiralayan ve kiracı arasında düzenlenen, üreticiden kiracı tarafından seçilip kiralayan tarafından satın alınan bu malın mülkiyetini kiralayanda, kullanımını ise kiracıda bırakan bir anlaşmadır. Kiralanan malın kullanımı belirli bir kira karşılığında, belirli bir süre için kiracıya bırakılmaktadır." (1)

Amacımız vergi hukukunda tartışma konusu olan finansal kira bedellerinin hangi vergilendirme döneminde gider olarak yazılabileceğine açıklık getirmek ve konu hakkında yazarlar, danıştay kararları ve idarenin görüşleri çerçevesinde okuyucuya bir görüş verebilmektir.

2. DÖNEMSELLİK İLKESİ VE TAHAKKUK ESASI

Süreklilik ilkesi gereği ömrü sınırsız olan işletmenin faaliyet sonucunu görebilmesi ve kamusal yükümlülüklerini yerine getirebilmesi için dönemsellik ilkesi kabul edilmiş ve birbirinden bağımsız olan dönemlere ait kâr-zarar, gelir-gider ve maliyetlerin hangi döneme ait olduklarının tespiti için de tahakkuk, esas kabul edilmiştir.

Tahakkuk esası, gelir ve giderin mahiyet ve tutar itibarıyla kesinleşmesidir. Bunun için tahsil ya da ödeme zamanının gelmiş olması gerekli değildir.

"VUK Madde 174:

Defterler hesap dönemi itibarıyla tutulur. Kayıtlar her hesap dönemi sonunda kapatılır ve ertesi hesap dönemi başında yeniden açılır. Hesap dönemi normal olarak takvim yılıdır.

Şu kadar ki, takvim yılı dönemi faaliyet ve muamelelerinin mahiyetine

(*) Vergi Denetmen Yardımcısı

uygun bulunmayanlar için, bunların müracaatı üzerine Maliye Bakanlığı 12'şer aylık özel hesap dönemleri belli edebilir."

"VUK Madde 283:

Gelecek bir hesap dönemine ait olarak peşin ödenen giderler ile cari hesap dönemine ait olup da henüz tahsil edilmemiş olan hasılat, mu kayyet değerleri üzerinden değerlendirir"

1 Sıra Nolu "Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğinde" dönemsellik kavramı şöyle tanımlanmıştır;

"Dönemsellik kavramı; işletmenin sürekliliği kavramı uyarınca sınırsız kabul edilen ömrünün belli dönemlere bölünmesi ve her dönemin faaliyet sonuçlarının diğer dönemlerden bağımsız olarak saptanmasıdır. Gelir ve giderlerin tahakkuk esasına göre muhasebeleştirilmesi hasılat gelir ve kârlarının aynı döneme ait maliyet, gider ve zararlarla karşılaştırılması bu kavramın gereğidir.

Bu kavramın, işletmeler açısından geçerliliğinin bulunmadığı veya ortadan kalktığı durumlarda ise, bu husus mali tabloların dipnotlarında açıklanır".

3. FİNANSAL KİRALAMA KANUNUNDA YER ALAN İLGİLİ MADDELER

Kanunun 4. maddesi finansal kiralama sözleşmesini aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır:

Madde 4, "Sözleşme, kiralayanın kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü kişiden satın aldığı veya başka suretle temin ettiği bir malın zilyedliğini, her türlü faydayı sağlamak üzere ve belli bir süre feshedilmemek şartı ile kira bedeli karşılığında kiracıya bırakmasını öngören bir sözleşmedir."

Kanunun 5. maddesi sözleşmenin konusunu belirlemiştir

Madde 5, "Sözleşmeye taşınır veya taşınmaz mallar konu olabilir. Patent gibi fikri ve sınai haklar bu sözleşmeye konu olmazlar."

Finansal kira bedeli

Madde 6, "Finansal kira bedeli ve ödeme dönemleri taraflarca belirlenir. Bu bedeller sabit ve değişken olabilir. Türk lirası veya Merkez Bankasıncı alım satımı yapılan döviz cinsinden belirlenebilir."

Sözleşmenin feshinin mümkün olmadığı süre

Madde 7, "Sözleşmeler en az dört yıl süre ile feshedilemez. Hangi kiralama hallerinde bu sürenin kısalacağı Bakanlar Kurulu'nca çıkarılacak yönetmelikte belirlenir.

Finansal kiralama konusu malın satın alınması

Madde 9, "Finansal kiralama konusu malın mülkiyeti kiralayan şirkete aittir. Ancak taraflar sözleşmede, sözleşme süresi sonunda kiracının, malın mülkiyetini satın alma hakkına haiz olacağını kararlaştırabilirler."

Kiracının hak ve borçları

Madde 13, "Kiracı sözleşme süresince finansal kiralama konusu malın zilyeti olup, sözleşmenin amacına uygun olarak her türlü faydayı elde etmek hakkına sahiptir.

Kiracı, finansal kiralama konusu malı sözleşmede öngörülen şart ve hükümlere göre itina ile kullanmak zorundadır.

Sözleşmede aksine hüküm yok ise kiracı, malın her türlü bakımından ve korunmasından sorumlu olup, bakım ve onarım masrafları kiracıya aittir."

Sözleşmenin sürenin dolması sebebiyle sona ermesi

Madde 21, "Sözleşmede kararlaştırılan sürecinin dolmasıyla son bulur. Ancak taraflardan her biri sürenin bitiminden en az üç ay önce bildirilmek kaydıyla, mevcut veya yeni şartlarla sözleşmenin uzatılmasını talep edebilir. Sözleşmenin uzatılması tarafların anlaşmasına bağlıdır."

4. FİNANSAL KİRALAMA BEDELLERİNİN GİDER KAYDEDİLECEĞİ DÖNEM HAKKINDAKİ GÖRÜŞLER

A- İKİ TEMEL GÖRÜŞ

Ödemenin Yapıldığı Dönemde Gider Kaydedilmesini Savunan Görüşün Dayanakları (2)	Kira Süresinde Eşit Tutarda Gider Kaydedilmesini Savunan Görüşün Dayanakları(3)
1 Finansal Kiralama Kanunun 26-27. Maddeleri finansal kiralama sözleşmesinin sui generis bir sözleşme olduğunu ve Medeni Kanunun menkul mülkiyetine ilişkin hükümleri, Borçlar Kanunu'nun taksitle satış hükümleri ve 6570 sayılı kanun hükümleri bu sözleşme hakkında uygulamayacaktır.	FKK.nun özel düzenlemeleri vergi hukukunun temel prensiplerini ortadan kaldırmaz. Vergi hukuku özel hukuk düzenlemelerinden kendi kurallarına uygunluğu oranında yararlanır. FKK.nda Teşvik ve Vergiye Dair Hükümlerde bir düzenleme yapılmamıştır.

Uygulanacak hükümler

"Madde 26; Sözleşmeye bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde, Borçlar Kanunu'nun genel hükümleri sözleşmeye uygun düştükleri oranda ise özel hükümler uygulanır."

Uygulanmayacak hükümler

"Madde 27; Sözleşme hakkında, Medeni Kanunun 688, 689, 690. maddeleri ve Borçlar Kanunun 222, 223, 224, 254. maddeleri ile 6570 sayılı Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanun Hükümleri uygulanamaz."

Kanunun 3. bölümü sözleşmenin dört yıllık süre dolmadan sona ereceği halleri içermektedir.

28.09.1985 gün ve 1982 sayılı R.G.de yayımlanan "Finansal kiralama İşlemlerinde Süre ve Sınırın Tespitine Dair Yönetmelik" çıkarılmış ve 08.07.1992 gün ve 21278 sayılı R.G.de yayımlanan 92/3170 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Yönetmeliğin 1. maddesine c bendi eklenerek sürenin kısaltıldığı haller genişletilmiştir.

2 Sözleşme serbestisi ilkesi gereği kira bedeli ve ödenme zamanı serbestçe belirlenmektedir. Finansal kira sözleşmesi ile öngörülen ödeme tablosunu reddetmek, vergi hukuku tarafından da kabul edilen ve özel hukukun temelini teşkil eden sözleşme özgürlüğü ilkesine de ters düşecektir.

Sözleşme serbestisi ödeme takvimi doğrultusunda ödenen tutarların gider olarak yazılabilmelerini gerektirmez. Gider yazabilmek için FK kanununda hüküm bulunması gerekir. VUK 283 ve 287 buna engeldir. Özel hukuk düzenlemelerinin vergi hukuku ilkelerinin önüne geçmesi vergilemede keyfiyet doğurur. Taraplara vergilendirmeye ilişkin hususları menfaatleri içerisinde değiştirme olanakları sağlamak vergilendirmede genellik ve eşitlik ilkesine aykırıdır. Matrah tespiti FKK.na göre değil vergi kanunlarına göre yapılır.

3 Sözleşme dört yıldan önce feshedilemediğinden sözleşme yapmakla dört yıla ilişkin kira giderinin tamamı tahakkuk etmiş sayılır. Ne zaman ödemişse o dönem gider yazılır.

Sözleşmenin dört yıldan önce feshedilemeyeceğine ilişkin hüküm bulunması kira bedellerinin ödenen dönemde gider kaydedilmesini gerektirmez. Vergi kanunlarımızda tahakkuk esasının değil, ödeme esasının geçerli olduğuna dair bir hüküm bulunmamaktadır, ayrıca bu dönemsellik ilkesine aykırıdır.

Dört yıllık süre Kanunun yürürlüğe girdiği dönemdeki amortisman uygulaması ile paralellik arz etmektedir. Kiralayanın amortisman kaydetmesi için konmuştur.

4 Hangi dönem ödenmişse o dönemin kazancından indirilir. Aksi halde izleyen verilendirme döneminde gider kaydedilirse enflasyon nedeniyle reel değerini yitirir ve fiktif kârlar oluşur.

Bu sorun gider yazılarak değil, kanun değişikliği ile giderilmelidir.

Dönemsellik ilkesi peşin ödenen kira giderlerinin ödendiği yılda değil, ilgili olduğu yılda gider kaydedilmesini gerektirir (VUK283).

Vergi kanunlarımızda tahakkuk esasının değil, ödeme esasının geçerli olduğuna dair bir hüküm bulunmamaktadır, ayrıca bu dönemsellik ilkesine aykırıdır.

5 Finansal kiralama şirketleri tahsil ettikleri kira bedelinin tamamını ilgili dönemde hasılat olarak beyan etmektedirler.

Ödenen bedelleri bir tarafın gelir olarak beyan etmesi, diğer tarafın gelir olarak kaydetmesini haklı göstermez. VUK 287 ye göre peşin tahsil edilmiş kiralara nasıl değerlendirileceğine dair ayrı hüküm bulunmaktadır.

6 Özel hukuk sözleşmelerinin vergi hukukunu bağlamayacağı görüşü vergi mükellefiyeti ve sorumluluğuna ilişkindir. Yoksa vergi hukukunun sözleşme özgürlüğü ilkesini tanınaması söz konusu olamaz. Finansal Kiralama sözleşmesini peçeleme sözleşmesi olarak göremeyiz. FKK md. 27 de adi kira ile ilgili kanun hükümlerinin FK sözleşmelerine uygulanamayacağını belirtmektedir.

Amaç vergi matrahlarının ayarlanması değil finansman sağlanmasıdır. FKK'nun 1. md. kanunun amacının finansman sağlamaya yönelik finansal kiralama olduğunu belirtmesi karşısında kira bedellerinin %99 luk kısmının ilk yıllarda, %1 lik kısmının ise kalan yıllara yayılması finansman bilimine ve kanun amacına aykırıdır. Dolayısıyla VUK md. 3 e göre vergilendirmede vergiyi doğuran olayın gerçek mahiyeti esastır.

B- Diğer Görüşler

Bir görüş (4); VUK md 275'e göre Genel Yönetim giderlerinden üretilen mamule pay verilmesi seçimlidir. Ancak üretimle doğrudan doğruya ilişkisi olan giderlerden mamul maliyetine pay verilmesi kaçınılmazdır. Bunların sadece fiili giderlerini değil amortisman giderlerini de kapsadığı bir gerçektir. Bunlar finansal kiralama ile edinildiğinde ödenen kiralama bedelleri üretim maliyetine girecektir. Büyük kısmı ilk yılda ödendiğinde ilk yılın üretim maliyeti yüksek sonraki yılların maliyeti düşük çıkacaktır.

FK sözleşmeleri sadece kullandırma gayesi güden sözleşmeler değildir, mülkiyetin intikali amacı da vardır. İşlemin gerçek mahiyeti satın alma işlemi olarak değerlendirilirse VUK'nun satın alınan iktisadi kıymetlerin itfa edilmesine ilişkin hükümler uygulanacaktır. Aksi takdirde kiralanan malın mülkiyetinin alıcıya intikalinde; bu işlemi satış işlemi olarak kabul ederek KDV Kanunun emsal bedele ilişkin hükümlerinin uygulanması gerekir.

Bir görüş (5) de vadeli mal alımına benzeyen finansman ihtiyacının karşılanmasına dayalı finansman hizmeti olarak değerlendirmektedir. Gereklileri ise; 1-Finansman işleminin yapılaş şekli finansman işleminin şeklini etkilemez. 2- Kiralama diyebilmek için malın kiracı tarafından bulunup alınmaması, kira bedelinin emsiline nazaran bariz farklılık göstermemesi, kiralama süresi sonunda mal devrediliyorsa emsiline nazaran bariz bir şekilde düşük bedelle devredilmemesi, icap- kabul işlemi olmalıdır (oysa kiracı kendi tespit ettiği malı almak için finansman talebinde bulunmaktadır) Getirdiği çözüm ise; finansal kiralama ile elde edilen iktisadi kıymetlerin yeniden değerlendirme hükümleri de uygulanmak suretiyle amortisman ayrılması ve ayrılan amortismanların ilgili dönemde gider yazılmasıdır.

Bir başka görüş6 ise kiralama süresinin tamamına ait kira toplamının yıllara dağıtılarak her yıla düşen payın amortisman esasları çerçevesinde o yıla ait kira olarak kaydedilmesini savunmaktadır.

5- DANIŞTAY KARARLARI

MAKAM	TARİH	SAYI	KARAR
3. Daire	02.6.1995	E.1994/5007, K.1995/1744	Finansal kiralama giderinin ödeme esasında gider yazılacağı
VD Genel Kurulu	24.1.1997	E.1995/336 K. 1997/8	Finansal kiralama giderinin sözleşme gereği tahakkuk ettiği dönemde gider kaydedilmesi gerekir.
3. Daire	29.5.1997	E.1996/5634 K.1997/2085	Finansal kiralama adı kiralamadan farklıdır. Gelir ve giderin ilgili bulundukları dönemin kazancında dikkate alınması gerekir.
3. Daire	26.6.1998	E. 1997/1964 K. 1998/2521	Finansal kiralama yöntemi ile kiraladığı makinelerle ilişkin kira bedeli yasanın tanıdığı akit serbestisi içinde taraflarca belirlenip ödenmiş olduğundan, ödenen kira bedelinin kira süresine bölünmesi ile matrah tespit edilmesinde ve tespit edilen matrah üzerinden cezalı tarhiyat yapılmasında Yasaya uygunluk görülmemiştir.

DANIŞTAY KARARLARININ DAYANDIĞI KABULLER

1- Finansal kiralama sözleşmeleri kendine özgü sözleşmelerdir.

2- Kira bedelleri sözleşme dönemi itibariyle belirlenir.

3- Kira bedelleri kiracı açısından gider kiralayan açısından gelir kaydedilecektir.

4- Yasanın tanıdığı akit serbestisi

çinde sözleşme gereği ödenen kira bedelleri ödendiği dönemde gider yazılmalıdır.

5- Ödeme miktarı ve dönemleri sabit ve değişken olarak serbestçe belirlenir.

6- Kira bedellerinin gayrimenkul sermaye iradidir.

7- Sözleşme dört yıldan önce feshedilememesi kira bedellerinin döneme eşit olarak yayılmasını gerektirmez.

6- MUKTEZALAR

MAKAM	TARİH	SAYI	KARAR
İst. Def	27.02.92	GVK-11070-455	"...ticari kazancın elde edilmesinde ise tahakkuk esası geçerli olduğundan, finansal kiralamaya konu sabit kıymetlerin kiralanması sonucu elde edilen kira bedelinin ilgili yıl kurum kazancına dahil edilerek beyan edilmesi gerekmekte olup reeskonta tabi tutulması mümkün değildir."
İst.Def	04.12.92	11014-1562	"...söz konusu makinenin finansal kiralama suretiyle kiralanması durumunda ödenen kiralama kira bedellerinin ödemiş olduğunuz takvim yılında gider olarak kaydedilmesi mümkündür."
İst.Def	30/4/1993	KVK 14-1727	"Finansal Kiralama sözleşmesinde tespit edilen ödeme planı uyarınca ve fatura karşılığında yapılan kira ödemelerinin ilgili dönemler itibariyle (ödeme planına paralel şekilde) gider kaydedilmesi mümkündür."
Gelirler Gen. Mdl.	25.7.97	B.07.0.GEL.0.5 1/5114-31382	Finansal kiralama bedellerinin ödendiği veya ödenmemiş olsa dahi tahakkuk ettiği dönemin gideri olarak dikkate alınması gerekir.

7- DEĞERLENDİRME

Kanun koyucunun amacı işletmelerin daha kolay yatırım yapmalarını sağlamak için yeni bir finansman tekniği getirmektir. Böylece sui generis bir sözleşme ortaya çıkmıştır. Konu vergi kanunumuzda düzenlenmediği için ticari kazancın tespitinde matrahın doğru olarak tespit edilmesi için dönemsellik ilkesi ve tahakkuk esası doğru olarak yorumlanmalı, finansman sağlamak olan kanunun amacı saptırılarak vergiden kaçınma yolu haline getirilmemesi için vergiyi doğuran olayın gerçek mahiyeti araştırılmalı, kanun koyucunun amacı aşılp getirmek getirilmemesi için vergiyi doğuran olayın gerçek mahiyeti araştırılmalı, kanun koyucunun amacı aşılp getirmek istediği teşvikten daha geniş bir teşviğin kanunlara aykırı olduğu bilinmelidir. FKK.nda Teşvik ve Vergiye Dair Hükümlerde bir düzenleme yapılmadığını ve mükelleflerin vergi matrahlarının kendi istekleri doğrultusunda tespitini engellemektedir. Kiralama süresinin tamamına ait olan kira bedelleri taraflarca serbestçe değişken olarak belirlenmekte olması, kira bedelinin %90'lık kısmının ilk yıl ödenmesi bunun ilk yıla ait olduğunu göstermez. Amaç kiralayan açısından yatırılan paranın geriye en kısa dönemde gelmesini sağlamak ve maliyeti düşürmek, aynı zamanda dört yıldan önce feshedilemeyen uzun süreli bir finansman sağlamaktır. Dolayısıyla ödeme tablosuna göre ödenen kira bedellerinin ilgili olduğu dö-

nemi bularak vregilendirilecek kazancın doğru olarak tespitini sağlamaktır. Bunun için vergi kanununda gerekli düzenlemeler yapılmalı ya da bir tebliğ ile mükellefin ödediği kira bedelinin enflasyon karşısında erimemesi için yeniden değerlendirme ve amortisman usulüne göre gider kaydetme usulü getirilmelidir. Bu sağlanana kadar kiralayana amortisman gideri olarak indirme hakkı tanınan bir kaynakta kiracıya da ilk yıl %99'a varan kira bedellerini indirme hakkı tanımak amortisman müessesesini amacından saptıracağından kira bedelleri kira süresine bölünerek gider yazılmalı, özel hukuk düzenlemeleri yorumlarla vergi hukukunun önüne geçirilmemelidir.

NOTLAR

- 1 Dr. Orhan KURMUŞ, Finansal Kiralama (Leasing) nedir? Ne değildir? Yaklaşım s. 34, 1995, sh. 93
- 2 Hasan YALÇIN - Selçuk YÜCEL, Giderler, Kılavuz yay. İst. 1996, s. 60. Bumin DOĞRUSÖZ (Yaklaşım Dergisi sayı 13, s. 84-85)
- 3 Garip AYAZ, "Dönemsellik Kavramı ve Finansal Kiralama Bedelinin Gider Kaydı, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı 146, s. 56- Mehmet KOÇ, Finansal Kiralama, Alfa Yayınları 1999, s. 117 Yılmaz ÖZBALCI, Gelir Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları, s. 415.
- 4 Harun KAYNAK, Yaklaşım Dergisi, s. 90, sh. 137.
- 5 Muzaffer KÜÇÜK, Maliye Sigorta, s. 254-255, sh. 26, 31.
- 6 Vergi Dünyası, Sadık Baklacioğlu, s. 180, sh. 22.